

БІОГЕОЦЕНО́З (від *біо...*, *гео...* і *...ценоз*) — функціональне поєднання на певній однорідній ділянці земної поверхні живих істот (рослин, тварин, грибів, мікроорганізмів) і середовищ їхнього існування (ґрунтового, атмосферного, водного), між якими, а також між ними і навколишнім біотичним та абіотичним середовищами відбувається обмін речовиною та енергією. Сукупність живих компонентів Б. називається *біоценозом*, а неживих — *біотопом*. Осн. структурним й енергет. компонентом повночлених Б. є зелені рослини (автотрофні організми, продуценти), які в процесі фотосинтезу накопичують орган. речовину і сонячну енергію — поживу для гетеротроф. організмів — макроконсументів (тварин) і мікроконсументів (грибів і бактерій). Останні розкладають орган. речовини до простих мінерал. сполук. Неповночленні Б. (напр., печерні, пташині базари) існують за рахунок речовинно-енергет. ресурсів, спожитих у повночлених Б. У процесі синтезу і розкладу орган. речовини в Б. забезпечується одна з найголовніших функцій живих систем — біотич. кругообіг. Б. — складна, жива, динамічна система, охоплена постійним рухом і розвитком. У його межах виділяються біогеоценотичні горизонти (вертикал. розчленування Б.) і парцели (елементи горизонтал. поділу Б.), які вирізняються між собою за складом, структурою і властивостями компонентів, специфікою взаємовідношень між ними та

речовинно-енергетич. обміну. Особливим структур. компонентом Б. є консорція — сукупність особин різноманіт. видів, у центрі якої знаходиться особина будь-якого автотроф. чи гетеротроф. виду, а її компоненти пов'язані з центром і між собою трофіч. та ін. зв'язками; вона охоплена постійним речовинно-енергет. та інформ. обміном і формує своє внутр. середовище. Б. є наземними і водними. Сукупність Б. певної території або Землі загалом утворює біогеоценоз. покрив (за В. Сукачовим), чи біогеосферу (за М. Дилісом). Вперше термін «Б.» увів в 40-х рр. 20 ст. В. Сукачов. Б. споріднений з поняттям «*екосистема*», введеним у науку 1935 англ. ученим А. Тенслі. За визначенням Є. Лавренка й М. Диліса, Б. — це окремий вид екосистеми, коли її межі визначаються за межами фітоценозу, або Б. — це екосистема в межах *фітоценозу*. Б. є об'єктом вивчення *біогеоценології* й *екосистемології*.

Рекомендована література

1. Основи лесной биогеоценологии. Москва, 1964;
2. Дылис Н. В. Основы биогеоценологии. Москва, 1978;
3. Номоконов Л. И. Общая биогеоценология. Ростов-на-Дону, 1989;
4. Голубець М. А. Екосистемологія. Л., 2000.

М. А. Голубець

Бібліографічний опис:

Біогеоценоз / М. А. Голубець // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2004. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-35285>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).